

Diana STOLAC
Pedagoški fakultet, Osijek

STANDARDIZACIJSKI PROCESI U KAJKAVSKOME KNJIŽEVNOM JEZIKU

U radu se analiziraju standardizacijski procesi u kajkavskome književnom jeziku. Poseban je naglasak na nazivu jezika, odnosu kajkavskoga književnoga jezika i kajkavskoga narječja, te na standardizacijskim priručnicima: rječnicima i gramatikama. Korpus iz kojega se donose potvrde čine kajkavske komedije, propovjedna proza i rječnici.

U stručnoj se literaturi rabi više naziva za jezični sustav kojemu pripadaju djela starijih kajkavskih autora. U starijim radovima nalazimo ovo nazivlje: *kajkavski dijalekt*, *kajkavski književni dijalekt*, *kajkavski govor* i *kajkavski književni jezik*. Tolika nepreciznost u određivanju biti jezičnoga ustrojstva posljedica je u literaturi već zamijećene i metodološke i jezičnoteorijske nedosljednosti¹.

U novijim su se jezičnopovijesnim raspravama ustalila četiri naziva: *kajkavski književni jezik*, *kajkavski standardni jezik*, *kajkavski književnojezični tip*, te *književni jezik stiliziran na kajkavskoj osnovici*. Javljaju se još i sintagme: *hrvatskokajkavski jezik*, *hrvatskokajkavski književni jezik*, *hrvatski kajkavski književni jezik*, *književna kajkavština*...

Stvaraoci na tom jeziku nazivali su ga drukčije, a budući da je u uporabi bilo više naziva i da se može pratiti određena sustavnost u njihovoj porabi, te stoga što je imenovanje jezika dio standardizacijskih procesa, valja ih se ovdje podsjetiti. U kajkavskih je autora 16. i 17. stoljeća, te u nekih i početkom 18. stoljeća, termin *slovenski* imao značenje 'kajkavski', od autora prve tiskane kajkavske knjige Ivana Pergošića, preko Antuna Vramca i Nikole Krajačevića, da izdvojimo samo najznačajnije predstavnike toga razdoblja. Posebno mjesto svakako zauzima Juraj Habelić, koji u *Zrcalu marijanskom* upotrebljava niz naziva za različite jezične sustave. Tako naziv *slovenski jezik* ima značenje 'kajkavski', a *horvatski* 'jezik čakavske dijalekatne osnovice'. Između naziva *slovenski* i *horvatski* za Habelića nema kolizije, što bi se

¹ Usp. Josip Vončina, *Korijeni Krležina Kerempuha*, Zagreb 1991.

u kasnijih autora sigurno desilo. Za Habelića su *horvatski* i *slovenski* »dviije verzije istoga pisanoga (književnog) jezika«².

Drugi je naziv za značenje 'kajkavski književni jezik' *horvatski*. Nalazimo ga gotovo u svih kajkavskih autora 18. i 19. stoljeća, od Jurja Muliha do Tomaša Mikloušića i Josipa Đurkovečkoga. Tako npr. Štefan Zagrebec u svojem opsežnom djelu *Duhovna hrana* upotrebljava samo termin *horvatski jezik*, a László Hadrovics, koji je cjelokupno djelo analizirao, tvrdi: »za naziv slovenski jezik — koji se tako često upotrebljava kod ranijih pisaca — nisam našao nijednu potvrdu«³. Valja dodati da su i nekajkavci za kajkavski upotrebljavali naziv *horvatski*, npr. Matija Antun Reljković.

Pored ovih, neki su stariji kajkavski autori upotrebljavali i nazive *ilirski* / *ilirički* / *ilirijanski*, ali najčešće usporedno s bar jednim od navedena dva naziva. Andrija Jambrešić u svojem rječniku s. v. *illyricus* piše: »ilirijanski, ali slovenski, horvatecki«, a neki su naslovi u uvodu ili dodatku rječnika: *Index illyrico, sive croatico-latinus; Orthographia seu recta croatice (generalis vocabulo illyrice, seu slavonice) scribendi ratio*. Ilirsko je ime jeziku i u Patačićevu rukopisnom rječniku.

Vratimo se imenovanju toga jezičnoga sustava u filološkim radovima. Za razliku od starijih filologa, suvremeno nazivlje jezični sustav kojemu pripada starija kajkavska pismenost jasno označava anorganskim. Time nije zanijekana organska osnovica sustava, nego je samo učinjena nužna jezičnoteorijska, metodološka i terminologijska diferencijacija, koja pak obvezatno otvara nove prostore za lingvističke analize. Tim se teorijskim izborom postavlja niz pitanja, od kojih ćemo na neka pokušati odgovoriti.

Ako je sustav anorganski, kakav je njegov odnos s organskim sustavom s kojim je svojim nazivom povezan, odnosno kakav je odnos kajkavskoga književnog jezika i kajkavskoga narječja? Ako je sustav definiran kao književni/standardni jezik, pretpostavljene su polifunkcionalnost i normiranost. Kakav je ovdje standardizacijski proces? Koje je i kakve normativne postupke moguće pratiti?

Opis nekoga književnog jezika čine popis i propis, da se poslužimo nazivljem taksonomske gramatike. Cjelokupan popis (leksik) i propis (gramatička pravila) najadekvatnije čitamo u rječnicima i gramatikama, a upute o uporabi čine takav opis jezika ujedno i normom, dok je obvezatnost upravo takve uporabe kodifikacija. U tipologiji normi tome se dodaje još i jedna izvanlingvistička — ortografska norma, zapisana u pravopisima.

Posljednjih se godina počinju javljati tekstovi koji utvrđuju postojanje norme kaj-

² Josip Vončina, *Jezična baština*, Split 1988., str. 270. Osim ovih dvaju naziva Habelić razlikuje koja je *majdačka*, *zagorska*, *kranska*, *solarska*, *nemška*, *tukavska reč*. Habelićevi nazivi imaju ova značenja za hrvatske dijalekte: *majdački* = jugozapadni kajkavski govori, *zagorski* = sjeverni kajkavski govori, *solarski* = čakavsko narječje, *tukavski* = štokavsko narječje, dok su strani jezici *kranski* = slovenski, i *nemški* = njemački. Usp. Josip Vončina, *Jezična baština*, str. 272. Izbor *slovenski* za kajkavski Habelić potvrđuje i u naslovu svoga sljedećega važnoga djela – kajkavskoga rječnika *Dikcionar ili reči slovenske*, Graz 1670.

³ László Hadrovics, Štefan Zagrebec – kajkavski umjetnik kompozicije i stila, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, knjiga 6., Zagreb 1982., str. 178.

kavskoga književnog jezika, a valja izdvojiti članak Josipa Vončina O normi hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika⁴, u kojemu autor polazeći od norme uspostavlja razlikovanje triju faza razvoja kajkavskoga književnog jezika.

Na znanstvenome skupu o kajkavskome narječju održanom 1978. godine Aleksandar D. Duličenko u svojoj analizi kajkavskoga književnog jezika i njegova položaja među drugim slavenskim književnim mikrojezicima zaključuje: »Do pojave standarda na štokavskoj osnovi kajkavski je književni jezik bio dosta dobro normiran i stilistički diferenciran (jezik pravnog, medicinskog, matematičkog, administrativnog itd. smjera); leksikografsko obrađivanje kajkavske riječi počinje od 1670. («Diktionar» J. Habelića); udžbenici kajkavskog pravopisa i kajkavske gramatike javljaju se sve do 30–40-ih godina XIX st.«⁵.

Normu kajkavskoga književnog jezika nalazimo, dakle, u Habelićevu i Sušnik-Jambrešićevu rječniku iz 17. i 18. stoljeća⁶. Rukopisni rječnici, kao npr. Patačićev, nisu, upravo zbog toga što nisu bili tiskani i dostupni, mogli utjecati na uporabu leksika, pa posredno niti na standardizacijske procese.

O leksiku kajkavskoga književnoga jezika danas saznajemo iz *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, velikoga projekta Zavoda za hrvatski jezik. U toj se znanstveno-istraživačkoj instituciji leksikografski obrađuje kajkavska pisana riječ od 16. stoljeća do 2. svjetskog rata, a od 1984. godine objavljuju se prvi svesci ovoga rječnika. U prvome su svesku dana leksikološka i metodološka polazišta, te popis izvora (od ukupno 441 izvora 360 je objavljenih i 38 rukopisnih iz starije kajkavske književnosti). Urednik Božidar Finka s pravom o tom rječniku kaže: »Za hrvatski jezik i hrvatsku leksikografiju *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* ima značenje i domašaje temeljnoga djela«⁷.

Gramatike kajkavskoga književnog jezika, na žalost, izlaze prekasno da bi njihov udjel u standardizacijskim procesima bio značajan, naime, tek pred kraj 18. stoljeća⁸. U rukopisu je ostala gramatika Ivana Vitkovića iz 1779. godine *Gründe der croatischen Sprache zum Nutzen der deutschen Jugend*, a namijenjena je strancima koji

⁴ Josip Vončina, O normi hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika, *Suvremena lingvistika*, br. 27–28, Zagreb 1988./89., str. 65–70.

⁵ Aleksandr D. Duličenko, Kajkavskij literaturnyj jazyk i ego mesto sredi drugih slavjanskih literaturnyh mikrojazikov, *Hrvatski dijalektološki zbornik*, knjiga 6., Zagreb 1982., str. 154 (sažetak).

⁶ Govoreći o Habelićevu rječniku Josip Vončina zaključuje: »U Dikcionaru odražena jezična norma značila je negaciju i drugih, iz kajkavskoga mozaika poteklih govornih osobina«. Također kaže da je Habelić mnoge upozoravao »na činjenicu da normu kajkavskoga književnog jezika treba pretpostavljati kajkavskim lokalnim osobinama« (Josip Vončina, Mjesto Habelićeva rječnika u povijesti hrvatskoga književnog jezika, *Isusovci u Hrvata*, Zagreb 1992., str. 303.).

⁷ Božidar Finka, Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika (u povodu izlaska iz tiska 5. sveska), *Filologija*, br. 18, Zagreb 1990., str. 109. Više o koncepciji vidi u prvome svesku *Rječnika*

⁸ Kratkih gramatičkih opisa uključenih u djela nelingvističke namjene ima i ranije, usp. Pavle Ivić i Antun Šojat, Kajkavština u djelu J. Ch. Jordana »De Originibus Slavicis«, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XXII/2 za 1989., Novi Sad 1989., str. 139–176.

žele savladati osnove gramatike kajkavskoga književnog jezika, isto kao i prva tiskana gramatika 1783. godine⁹. Autor je Ignacije Szentmártony, a naslov je na njemačkom: *Einleitung zur kroatischen Sprachlehre für Teutsche*. Tek u 19. stoljeću izlazi gramatika kojoj je jezik komentara hrvatskokajkavski (uz usporedan njemački prijevod) — u Pešti se 1826. godine tiska *Jezičnica horvatsko-slavinska za hasen Slavincev i potreboču ostaleh stranskoga jezika narodov* Josipa Đurkovečkoga. Ime svećenika zagrebačke biskupije Josipa Ernesta Matijevića nije dovoljno poznato, a djelo istraženo (premda ekscerpirano za *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*), pa samo navodimo podatke o njemačkoj gramatici namijenjenoj onima koji znaju hrvatski *Ponum granatum oder der wahre Kern der deutschen Sprache kroatisch expliziert* (Zagreb 1771), odnosno hrvatskoj gramatici namijenjenoj Nijemcima tiskanoj poslije autorove smrti *Horvatska gramatika oder kroatische Sprachlehre* (Zagreb 1810)¹⁰. Gramatika Ignaca Kristijanovića *Grammatik der kroatischen Mundart* izlazi 1837. godine, ali u vrijeme preporoda ne može više utjecati na razvoj kajkavskoga književnog jezika.

U ovome kontekstu treba istaknuti rekonstrukciju gramatike kajkavskoga književnog jezika koju je učinio Antun Šojat u ciklusu članaka objavljenih u časopisu *Kaj* od 1969. do 1971. godine pod naslovom *Kratki navuk jezičnice horvatske (Jezik stare kajkavske književnosti)*. Šojat u uvodu svoje jezičnice kaže da mu je cilj da se »prikaže lingvistički tip toga književnoga jezika i da se na osnovi rezultata toga istraživanja izvedu neki zaključci o postanku, razvitku, značenju i funkcionalnosti kajkavskoga književnog jezika u prošlosti«¹¹. U svojoj gramatici Antun Šojat ocrtava fonologiju i morfologiju kajkavskoga književnog jezika. Time je kajkavski književni jezik dobio najveći dio svoga gramatičkoga opisa. Pored toga autor detaljno analizira i stariju kajkavsku grafiju. U uvodnome dijelu također problematizira odnos kajkavskoga književnog jezika i njegove osnovice, što elaborira kasnije i u drugim radovima. Te analize pokazuju »da je osnovicom kajkavskoga književnog jezika bio zagrebački razgovorni jezik«¹², odnosno preciznije: »Taj i takav kajkavski književni jezik karakteriziraju daleke jezične osobine kakve su se ostvarile u kajkavskim urbanim sredinama, u golemoj većini kajkavskih književnih ostvarenja osobine zagrebačkoga gradskoga govora, upravo kajkavštine obrazovanih slojeva. Ta se kajkavština formirala i jezičnim kontaktom s nosiocima drugih kajkavskih narječja i jezičnim utjecajem nekajkavskih književnih djela, a u sintaksi i snažnim utjecajem latinskoga jezika«¹³.

Za kajkavski se književni jezik može zaključiti da postoje opće zakonitosti i op-

⁹ Usp. Antun Šojat, Prva objavljena gramatika kajkavskoga književnog jezika, *Rasprave Zavoda za jezik*, sv. 10–11 (1984–1985), Zagreb 1985., str. 201–221.

¹⁰ Prema: Emanuel Hoško, *Marijoliblje naših starih*, Rijeka 1992., str. 105.

¹¹ Antun Šojat, *Kratki navuk jezičnice horvatske*, *Kaj*, br. 5, Zagreb 1969., str. 65.

¹² Antun Šojat, *Kratki navuk jezičnice horvatske*, *Kaj*, br. 3–4, Zagreb 1969., str. 50.

¹³ Antun Šojat, *Latinsko-hrvatsko-njemačko-madarski rječnik Franje Sušnika i Andrije Jambrešića*, u: Andrija Jambrešić, *Lexicon latinum*, Zagreb 1992. (pretisak), str. XVI.

ćeprihvaćena uporaba ili uporaba u tekstovima, ali samo neki osnovni normativni priručnici. To nas ipak ne priječi da takvom jezičnom sustavu utvrdimo normu (premda ne i kodifikaciju). Naravno, posrednost iščitavanja norme iz pisane baštine nužno traži velik broj analiza na svim jezičnim razinama velikog broja tekstova prije utvrđivanja norme.

Kajkavski je književni jezik anorganski jezični sustav koji se ne može poistovjetiti s organskim sustavima kajkavskoga narječja, pa ni sa svojom osnovicom, i to ne samo zato što postoje jezičnoteorijske i metodološke zapreke takvu postupku, nego i zbog lingvističkih činjenica koje to potvrđuju na svim jezičnim razinama. Korpus iz kojega se donose potvrde za ovu analizu čine kajkavske komedije¹⁴, propovjedna proza i rječnici.

Podimo od fonološke razine. Postojanje fonema /ǰ/ u kajkavskom književnom jeziku relevantan je jezični podatak. Naime, u nekim se govorima kajkavskoga narječja /ǰ/ pojavljuje kao kontinuant praslavenskoga **dj* i kao sastavni dio skupine *žǰ* (primarnoga i sekundarnoga postanja), dok se u drugim govorima kao kontinuant **dj* ostvaruje *j*. Ovome treba dodati i nesliven izgovor u sekundarnim skupinama: *dj*. Kajkavskim je starim piscima bio omogućen, dakle, izbor između *ǰ* i *j*, te *žǰ* i *dj*. U prvome kajkavskome tiskanom rječniku, *Dikcionaru*, nalazimo potvrde da Juraj Habelić ne normira samo jednu mogućnost, nego upravo izbor između svih različitih kajkavskih mogućnosti. Tako čitamo: *meǰ (infra, inter); meǰ nami (inter nos); meǰa meǰ zemljami (limes); meǰa gradska, varmeǰa (comitatus); Lenǰel (Polonus); droǰže vinske (faeces vini); nakaǰenje (sulfumigatio); prigoǰenje (casus)*... Osim ovih postoji i niz natuknica koje potvrđuju u tim pozicijama izgovor *j*: *meja (confinium); mejaš (accolamontanus); meju postavljam (limito); dohajanje (adventus); preja (stamen)*. U sekundarnim je skupinama i nesliven izgovor *dj*: *grozdje (uva); ladja (navis)*. Da Habelić ne kodificira, pokazuje i dvovrsna realizacija unutar iste natuknice, npr.: *meǰa, graja iz kamena složena (maceria)*. Sedamdeset godina kasnije *Lexicon latinum* Franje Sušnika i Andrije Jambrešića slijedi sličan standardizacijski proces: *meǰa, meja (confine); potverǰujem (confirmo); med, meǰu, meǰ (inter); meje, ali meǰe postavljam; kraje razlučavam, razdelujem; meǰim; mejašim (limito); do-*

¹⁴ Za određivanje osnovice književnoga jezika u kajkavskim komedijama u stručnoj su literaturi već utvrđena određena odstupanja, uključivanje različitih jezičnih sustava u književnojezičnu osnovicu, odnosno stilski slojevitost. Na Danima hvarškoga kazališta posvećenima 18. stoljeću Josip Vončina, između ostaloga, kaže: »Ipak, bilo bi znatno teže odgovoriti na moguće pitanje o tome kojem je lokalnom govoru jezik tih komedija najviše nalik: ne može se odrešito tvrditi da bi to bio zagrebački govor 18. st., iako se u tekstovima zacijelo nalazi mjesta koja taj govor dobro odražavaju. Još bi manje opravdanja bilo mogućoj tvrdnji da se tu zrcali samo kajkavski književni jezik kako se razvijao od Pergošića i Vramca preko Habelića do u 18. stoljeće: ne govore sva lica tako ujednačenim jezikom. Možda bi, dakle, najbliža istini bila tvrdnja da je ta komediografija u jezičnome smislu mozaik u kojem se ujedanju sve varijacije kajkavske riječi onoga vremena: osim govorne pisane, pored sinkronijske također dijakronijska« (Josip Vončina, *Jezični izraz kajkavske komediografije, Dani Hvarškoga kazališta V, XVIII stoljeće, Split 1978.*, str. 415.).

hajam, prihajam (advenio); preja (stamen); grozdje (uva); ladja (navis). U kajkavskim komedijama potvrde su npr.: *drožgih* (Tituš Brezovački, *Matijaš Grabancijaš dijak*), *Ġurġevca* (Tituš Brezovački, *Diogeneš*), *odhaġam, nahaġam* (*Velikovečnik*), a iz propovjedne proze navodimo: *othaġajte, ishaġa, nahaġam, viġmo* (Štefan Zagrebec, *Duhovna hrana*).

Leksik nekoga jezika otvoren je sustav. Postojanje inodijalekatskih i inojezičnih leksičkih podataka u kajkavskom književnom jeziku govori o unosu u anorganski sustav nečega što nije činjenica organskoga sustava, dakle o književnojezičnoj nadgradnji. Takve su na primjer potvrde iz djela Tituša Brezovačkoga: *divojka, nimam, kade*, odnosno izravno uneseno njemačko *ober*, latinsko *eminens* ili slovensko *tist*. Unos novih članova u velik i otvoren skup možda nije statistički značajan, ali nudi dokaze o modificiranju polaznoga sustava. Stoga je važna i obrada promjena na leksičkoj razini, koje najčešće ne isključuju polazni leksički sustav, budući da nekajkavski leksemi supostoje s kajkavskima, pa ih možemo smatrati obogaćenjem leksičkoga fonda.

Izdvajamo leksem *divojka*, koji je u literaturi označen kao »stalan ikavizam u kajkavskoj književnosti«¹⁵. U Habelićevu *Dikcionaru* nalazimo niz natuknica: *divojka* (*puella*; ali i *virgo*, zodijački znak), uz *deva, devica* (*virgo, puella*); *divojčica* (*puellula*); *divojačka čistoča* (*virginitas*); *divojačtvo* (*virginitas*), a u Jambrešićevu je rječniku s. v. *virgo* upravo lik *divojka* prvi u sinonimskome nizu: *Divojka, Diva, Divicza, Djeva*. Štefan Zagrebec pak ima likove *divojka* i *devica*.

Uz uobičajeno *gde* u pojedinih se kajkavskih pisaca sporadično pojavljuju čakavski likovi *kade/kadi*¹⁶. Osim već spomenutoga Tituša Brezovačkoga lik *kade* upotrebljava Štefan Zagrebec u svojim propovijedima, npr. »Nu kade ste sada vi zakonski muži koji ste se danas pred osmomi dnevi počeli bili, ali prekesno, proti ženam vašem tužiti...«. U Habelićevu rječniku nema natuknica *gde* ili *kade*, a nalazimo samo složenice *gdegode* (*ubicunque*), *drugde* (*alibi, alio loco*), *negde* (*alicubi*). Ipak, unutar složenijih opisa značenja nekih riječi Habelić upotrebljava *gde*, npr. s. v. *portus: brodis, gde ladje pristavljaju*. U Jambrešićevu je rječniku s. v. *ubi* niz leksema: *gde, gdi, kade, kadi*, a s. v. *necubi* hrvatski je ekvivalent niz sintagmi: *Da ni kadi, da nigder, da nigdi, da ne gde vu kojem mestu*. Uključivanje leksema pripadajućih drugome narječju hrvatskoga jezika nekajkavska je značajka, koja pripada književnojezičnoj nadgradnji.

U pokazivanju razlika između književnog jezika i narječja zastanimo na dubletnim oblicima na morfološkoj i sintaktičkoj razini. Ovdje upućujemo na potrebu istraživanja stilskih vrijednosti binarnog izbora u istome tekstu (pa i na istoj stranici) koji se o-

¹⁵ Antun Šojat, Latinsko-hrvatsko-njemačko-madarski rječnik Franje Sušnika i Andrije Jambrešića, u: Jambrešić, *Lexicon latinum*, Zagreb 1992. (pretisak), str. XVIII.

¹⁶ Oba su lika čakavizmi: lik *kadi*, s ikavskim refleksom *jata*, a lik *kade* preuzet iz čakavskih ekavskih i ikavsko-ekavskih govora i čakavsko-kajkavskih govora s ikavsko-ekavskim refleksom *jata*.

stvaruje npr. između nominativa i vokativa u funkciji obraćanja sugovorniku *gospón* : *gospone* (oba primjera iz komedije Tituša Brezovačkoga *Matijaš Grabancijaš dijak*)¹⁷. Izbor oblika za vokativ, različita od oblika za nominativ, nalazimo, naime, u djelima mnogih kajkavskih autora. U *Velikovečniku* se mogu zabilježiti vokativi: *gospodine*, *junače*, *Bože*. U propovjedima je izravno obraćanje vjernicima od izuzetne komunikacijske važnosti, a dinamičnosti doprinosi i uključivanje zamišljenih dijaloga s biblijskim ličnostima, kojima se propovjednik također »izravno obraća«. Tako Štefan Zagrebec često u svojim propovjedima uzvikuje: »Ah gospone!«, premda za ostale imenice u ovoj funkciji rabi oblik nominativa, npr. »Simo hodi, grešni človek«; »O, moj sveti Pavel«; »o sveti kralj David«; »Oh otec duhovni!«. Neki pak tekstovi pokazuju isključivu uporabu nominativa u ovoj funkciji, kao npr. *Čini barona Tamburlana*. U toj komediji nalazimo samo zapis »Bože oslobodi«, ali taj je vokativ činjenica svih slavenskih jezika, pa i onih koji imaju potpuno reduciran padežni sustav, kao što je makedonski¹⁸, pa nije dostatan dokaz postojanja posebnoga lika za vokativ.

Na sintaktičkoj se razini također nudi izbor između više mogućnosti, tako npr. između genitiva i akuzativa u direktnom objektu zanijekanih glagola *toga ne znam* : *kaj jošće ne znam* (oba primjera iz komedije Tituša Brezovačkoga *Matijaš Grabancijaš dijak*), ili između imenice i poimeničenoga pridjeva *50 betežnikov* : *10 betežnih* (oba primjera iz komedije Tituša Brezovačkoga Diogeneš).

Iznesene lingvističke činjenice dio su standardizacijskih procesa u kajkavskome književnom jeziku. Zbog nepostojanja kodifikacijske norme iščitavanje standardizacijskih procesa moglo je biti samo posredno. Stoga je sastavljen korpus (uzorak tekstova iz kajkavskih komedija, propovjedne proze i rječnika), u kojemu su potraženi elementi književnojezične nadgradnje na fonološkoj, morfološkoj, leksičkoj i sintaktičkoj razini. Na svim se razinama kajkavskoga književnog jezika može ustvrditi postojanje izbora između različitih kajkavskih mogućnosti (npr. *međa/meja*...), ili uključivanje u kajkavski književni jezik, pored češćih kajkavskih jezičnih činjenica, i činjenica koje su nekajkavskoga karaktera (npr. *gde/kade/kadi*...). ...). Takva književnojezična nadgradnja, kao skup jezičnih i stilskih činjenica na svim jezičnim razinama, omogućuje definiranje književnog jezika kao nadteritorijalnog, nadsocijalnog sustava, sustava kojim je moguće zadovoljiti sve komunikacijske potrebe.

¹⁷ Usp. Josip Vončina, Jezično grabancijaštvo Tita Brezovačkoga, u: *Analize starih hrvatskih pisaca*, Split 1977., str. 258.

¹⁸ Usp. Blaže Koneski, *Gramatika na makedonskiot literaturnen jazik*, Skopje 1976., str. 238. i 261.

STANDARDIZATION PROCESSES OF THE KAJKAVIAN
LITERARY LANGUAGE

Summary

The author analyses the standardization process of the Kajkavian literary language. Because the linguistic norm has not been codified, the process of standardization can be considered only indirectly. The analysis is based on Kajkavian comedies, sermons and dictionaries.